

SADRŽAJ

POGLAVLJE 26: OBRAZOVANJE I KULTURA	3
I. Obrazovanje, osposobljavanje i mladi	3
II. Kultura	13
III. Sport.....	14

POGLAVLJE 26: OBRAZOVANJE I KULTURA

I. OBRAZOVANJE, OSPOSOBLJAVANJE I MLADI

1. (1) Navedite informacije o nadležnostima i ulozi Ministarstva obrazovanja i nauke Federacije BiH i Ministarstva kulture i sporta FBiH. Navedite i dodatne informacije o nadležnostima Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine i objasnite koordinirajuću ulogu Ministarstva u sektoru obrazovanja: U kakvom je odnosu nadležnost Ministarstva civilnih poslova za strategije na međunarodnom planu sa nadležnostima entitetskih i kantonalnih organa za obrazovanje? Ako se nešto dogovori na međunarodnom nivou, da li je obavezujuće za entitetski i kantonalni nivo? Da li se prije postizanja sporazuma na međunarodnom nivou prvo mora postići sporazum na entitetskom nivou?

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

2. (1) U pogledu organa nadležnih za obrazovanje i institucija i formiranih savjetodavnih tijela, navedite informacije o:

- a) Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO), odnosno na koji način APOSO saraduje sa organima za obrazovanje i kako njene aktivnosti dopunjuju rad organa za obrazovanje? Kakav je odnos između ove Agencije i Ministarstva civilnih poslova?
- b) Konferenciji ministara obrazovanja u Bosni i Hercegovini, posebno o tome koliko često se Konferencija sastaje i na koji način se osigurava provedba odluka i zaključaka Konferencije?
- c) Pedagoškim zavodima i objasnite njihove nadležnosti, odgovornosti i saradnju sa drugim organima nadležnim za obrazovanje.

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

3. (2) Dopunite nedostajuće informacije o strukturi obrazovnih sistema

- a) o obrazovanju odraslih na sljedećim nivoima: državni nivo, nivo Federacije BiH i kantonalni nivo, izuzev Srednjobosanskog kantona, Zapadnohercegovačkog kantona, Unsko-sanskog kantona i Zeničko-dobojskog kantona, jer u dostavljenim odgovorima nema tih informacija.
- b) o obrazovnom sistemu u Tuzlanskom kantonu i specifičnostima u Brčko distriktu.

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

4. (3) Opišite postojeće procese u Bosni i Hercegovini i trenutne aranžmane u entitetima i kantonima za registraciju privatnih obrazovnih ustanova koje nude programe za stručno obrazovanje i obuku, te u kojoj bi mjeri one mogle da ponude stručne kvalifikacije prema kvalifikacijskom okviru? Koje javno priznate kvalifikacije se stiču kroz ove programe? Na koji način su poslodavci i firme uključeni u uvođenje i razmatranje ovakvih aranžmana?

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

5. (5) Opišite glavne strategije i reforme (glavne ciljeve i rokove za provedbu) sistema obrazovanja i obuke u državi. Osvrnite se i na glavne prepreke i teškoće u tom procesu.

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

6. (7) U pogledu kvalifikacija, navedite informacije o tome:

- a) na koji način će se strukturama za kvalifikacijski okvir osigurati provedba i praćenje ishoda učenja i procedura za osiguranje kvaliteta.
- b) nabrojite vrste kvalifikacija koje su trenutno dostupne učenicima u okviru općeg obrazovanja i stručnog obrazovanja i obuke, uključujući osnovni studij i kontinuirano stručno obrazovanje
- c) odnosu između klasifikacija zanimanja i kvalifikacijskog okvira.

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

7. (7) Navedite informacije o provedbi Akcionog plana za izradu i provođenje Kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini za period 2014 -2020 i o podjeli zadataka i odgovornosti između različitih nivoa vlasti i različitih sektora.

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

8. (12) U pogledu statusa obrazovnih ustanova, navedite informacije o sljedećem:

- a) na koji način su privatne ustanove za stručno obrazovanje dužne uspostaviti organizaciju koja može ponuditi stručne kvalifikacije.
- b) organima koji su nadležni za praćenje uspostave i funkcioniranja javnih i privatnih obrazovnih ustanova i podatke o izdavanju dozvola za rad visokoškolskim ustanovama.
- c) Opišite proceduru za uspostavu obrazovnih ustanova i praćenje uspostave i funkcioniranja ustanova za osnovno, srednje i visoko obrazovanje u Hercegovačko-neretvanskom kantonu, jer ti podaci nedostaju u primljenim odgovorima.

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

9. (14) U pogledu sredstava za prikupljanje i obradu podataka, opišite nivoe na kojima se podaci prikupljaju i odgovorne institucije. Ko je zadužen za studije praćenja na nivou onih koji napuštaju školu, onih koji završavaju stručno obrazovanje i obuku i diplomaca visokoškolskih ustanova prema referentnom okviru EU (Obrazovanje i obuka 2020). Navedite podatke o provedbi referentnog okvira EU do 2020. godine koji su dostupni kod državne agencije za statistiku.

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

10. (15) Navedite informacije o kriterijima za uspostavu infrastrukture, pokrivenosti državne teritorije, informacije o tome koje varijable se uzimaju u obzir za uspostavu obrazovne infrastrukture, uključujući infrastrukturu za obrazovanje djece koja pripadaju nacionalnim manjinama: a) Predškolsko obrazovanje: Federacija Bosne i Hercegovine, Brčko distrikt i Posavski kanton, Tuzlanski kanton, Zenicko-dobojski kanton, Bosansko-podrinjski kanton, Srednjobosanski kanton, Hercegovacko-neretvanski kanton, Zapadnohercegovački kanton, Kanton Sarajevo i Kanton 10, jer u primljenim odgovorima nedostaju informacije. b) Visoko obrazovanje: Kanton Sarajevo, jer u primljenim odgovorima nedostaju informacije. c) Za predškolsko i visokoškolsko obrazovanje iz Brčko distrikta i Posavskog kantona, jer u primljenim odgovorima nedostaju informacije.

Infrastruktura i pokrivenost teritorija **Brčko distrikta BiH** predškolskim i školskim ustanovama radi se na osnovu poznatih varijabli naseljenosti i potreba izraženih kroz zahtjeve roditelja sa pojedinih teritorija u lokalnoj zajednici. Obično se kao početna faza uzima i izrađuje elaborat o ekonomskoj opravdanosti planiranja pa kasnije izgradnje nekog od predškolskih i školskih objekata. Na osnovu statističkih podataka na području BD BiH živi cca 2.000 djece uzrasta od 1-3 godine i cca 2500 djece uzrasta od 3-6 godina života. Više od polovine ove populacije živi na području uže gradske jezgre. Kapacitet sadašnje predškolske ustanove je cca 400 djece dobi od 1 godine života do polaska u školu. Smještajni kapaciteti ustanove su trenutno u potpunosti iskorišteni. Na čekanju za upis je ostalo 320 djece. U privatnom sektoru, na području grada smještajni kapaciteti succa 300 djece.

Iz uporednih pokazatelja vidljivo je da je potrebno proširiti kapacitete i stvoriti uslove za veći obuhvat djece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem, posebno u užem gradskom jezgru te u ruralnom području. Grube procjene govore da je od ukupne populacije predškolske djece od 1 godine starosti do polaska u školu u distriktu obuhvaćeno 14% njih.

Predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem u godini pred polazak u osnovnu školu, u trajanju od minimalno 150 sati obuhvaćena su sva djeca koja ne pohađaju predškolsku ustanovu u godini pred polazak u osnovnu školu.

U naredne dvije godine očekuje se izgradnja dva nova objekta javne predškolske ustanove čime će se proširiti postojeći kapaciteti. Socijalno ugrožene kategorije, kao što su roditelji invalidi, samohrani roditelji korisnici stalne socijalne pomoći imaju prioritet prilikom upisa djece u predškolske ustanove. Djeca nacionalnih manjina nemaju prioritet, ali su u bodovnom sistemu stimulirani prilikom upisa.

Pristup djeci koja pripadaju narodima nacionalnih manjina obezbijeđen je bez bilo kojeg vida diskriminacije. Najbrojnija nacionalna manjina u BD su Romi kojima su obezbijeđeni besplatni

udžbenici i besplatan prevoz do škole u skladu sa odredbama Zakona o obrazovanju. Pored navedenog Odjeljenje za obrazovanje je primilo u stalni radni odnos referenta za Romska pitanja koji pruža podršku romskoj populaciji u promovisanju svih vrijednosti maternjeg romskog jezika, te njihove tradicije i kulture. Zakonom o obrazovanju je utvrđena mogućnost izvođenja nastave učenicima nacionalnih manjina na njihovom maternjem jeziku kao i mogućnost pružanja obrazovnih usluga van škole, ukoliko postoje zakonom utvrđeni uslovi za te potrebe.

Predškolsko obrazovanje je dio odgojno – obrazovnog sustava **Županije Posavske (ŽP)**, a regulirano je Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju u ŽP („Službeni glasnik ŽP,“ broj: 8/08 i 10/16) koji je usklađen sa Okvirnim zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH („Službeni glasnik BiH,“ broj: 88/07), te Zakonom o ustanovama („Službeni glasnik ŽP,“ broj: 5/98) i Pedagoškim standardima za predškolski odgoj i obrazovanje (4/11 i 10/17).

Predškolske ustanove kao javne i privatne osnivaju se na prostoru ŽP, sukladno principima, uvjetima i kriterijima utvrđenim Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju. Javne predškolske ustanove osnivaju, u pravilu, općinska vijeća na temelju potreba i interesa građana za organiziranjem i ostvarivanjem programa predškolskog odgoja na svom području. Dvije ili više općina mogu zajednički osnovati predškolsku ustanovu. Skupština Županije može biti osnivačem predškolske ustanove u gospodarski i ekonomski nerazvijenim općinama, ili kada osniva predškolsku ustanovu za djecu predškolske dobi s posebnim potrebama. Predškolsku ustanovu mogu osnovati i druga domaća i strana pravna i fizička lica te vjerske zajednice (u daljnjem tekstu: privatne predškolske ustanove) uz prethodno pribavljenu suglasnost općinskog vijeća prema mjestu sjedišta predškolske ustanove.

Predškolsku ustanovu je moguće osnovati pored ispunjenja uvjeta navedenih Zakona i temeljnih načela a koje se temelji se na humanističkom pristupu, suvremenim znanstvenim postignućima, teorijama o djetetovom razvoju i pravima djeteta, obvezno uvažava stupanj razvoja djeteta, specifičnosti njihovih razvojnih mogućnosti i pojedinačne potrebe djeteta. Svako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti sudjelovanja u odgovarajućem predškolskom odgoju, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi. Jednak pristup i jednake mogućnosti podrazumijevaju osiguranje jednakih uvjeta i prilika za sve, za početak i nastavak daljnjeg odgoja i obrazovanja.

Opći ciljevi predškolskog odgoja proizlaze iz općeprihvaćenih, univerzalnih vrijednosti demokratskog društva, te osobnih vrijednosnih sustava utemeljenih na specifičnostima nacionalne, kulturne i vjerske tradicije naroda i nacionalnih manjina koje žive u BiH. Cilj predškolskog odgoja je osigurati optimalne i jednake uvjete kako bi se svako dijete, od rođenja do polaska u školu, razvijalo i ostvarivalo svoje pune potencijale i kompetencije kroz različite institucionalne i izvaninstitucionalne oblike kvalitetnog i djelatno autonomnog odgoja. Jezik i kultura svih konstitutivnih naroda i svake nacionalne manjine, koja živi u BiH, poštivat će se i uključivati u predškolsku ustanovu sukladno Ustavu BiH, Europskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina i Konvenciji o pravima djeteta.

Dio odgojno-obrazovnih sadržaja utvrđenih programom može se, osim na jezicima konstitutivnih naroda i nacionalnih manjina u BiH realizirati na nekom od svjetskih jezika uz prethodno odobrenje Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa ŽP (u daljnjem tekstu: Ministarstvo).

Predškolske ustanove razvijat će, unapređivati i poštivati nacionalne i vjerske slobode, običaje, toleranciju i kulturu dijaloga. Roditelji imaju pravo odabrati javnu ili privatnu ustanovu u kojoj će dijete pohađati program predškolskog odgoja. Pravo i obveza roditelja je da, u interesu svoje djece, putem svojih predstavnika u predškolskim ustanovama i tijelima, te putem svojih asocijacija sudjeluju u odlučivanju o pitanjima koja su od važnosti za rad predškolske ustanove i funkcioniranje predškolskog odgoja.

Infrastruktura za obrazovanje djece pripadnika nacionalnih manjina je ista kao i za pripadnike konstitutivnih naroda u BiH.

Na području **Tuzlanskog kantona (TK)** učenici pripadnici nacionalnih manjina su uključeni u obrazovni sistem na način da su svi školski obveznici uključeni u redovne osnovne škole prema mjestu prebivališta. Ne postoje škole u kojima se obrazuju samo pripadnici nacionalnih manjina.

Na području TK najbrojnija nacionalna manjina su Romi. Ministarstvo obrazovanja i nauke (MON TK) posvećuje punu pažnju obrazovanju učenika pripadnika romske nacionalne manjine. U tom smislu poduzete su neke konkretne mjere u cilju potpunog obuhvata sve djece osnovnoškolskog uzrasta osnovnim obrazovanjem:

- y radni odnos na neodređeno vrijeme primljen je Stručni saradnik za romska pitanja koji, između ostalog, radi na uspostavljanju saradnje između škola i roditelja romskih učenika, animira roditelje romske djece da upisuju djecu u školu, iz škola prenosi određene informacije roditeljima u cilju redovnog pohađanja nastave i poboljšanja u učenju i vladanju;
- obezbijeđen je besplatan prijevoz romskih učenika koji stanuju na većoj udaljenosti od 2 km;
- obezbjeđuju se besplatni udžbenici za romske učenike iz socijalno ugroženih porodica;
- obezbjeđuju se jednokratne stipendije za odlične romske učenike u učenju i vladanju;
- odobravaju se sredstva za participaciju troškova prekvalifikacije i dokvalifikacije Roma;
- obezbjeđuje se dopunska nastava za učenike koji teško savladavaju nastavne sadržaje;
- učestvujemo u organizaciji obilježavanja Svjetskog dana Roma; te
- učestvujemo na okruglim stolovima, seminarima, konferencijama i raznim sastancima na kojima se razgovara o obrazovanju Roma.

Pored navedenih aktivnosti, MON TK je pokrenulo aktivnosti oko uvođenja nastave o romskom jeziku, književnosti, historiji i kulturi. U tom cilju je nedavno formirana Komisija za pripremu uvođenja nastave o romskom jeziku, književnosti, historiji i kulturi koju čine predstavnici: MON TK, Pedagoškog zavoda TK, Ministarstva kulture, sporta i mladih TK, Univerziteta u Tuzli i predstavnici romskih udruženja sa područja TK.

U toku su i aktivnosti oko izrade Akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma TK kojim će se konkretizirati određeni ciljevi i mjere za ostvarivanje postavljenih ciljeva.

Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju **Zeničko-dobojskog kantona (ZDK)** („Službeni glasnik ZDK,“ broj: 7/10, 8/12) definisano je pravo svakog djeteta na pristup i jednake mogućnosti učestvovanja u odgovarajućem odgoju i obrazovanju, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi (član 4.), te da pravo djeteta na odgoj i obrazovanje i ispravnu brigu za dobrobit njegovog tjelesnog i mentalnog zdravlja i sigurnosti ima prednost nad svim drugim

pravima (član 5.). Kriteriji za uspostavu obrazovne infrastrukture (mreže predškolskih ustanova) za djecu predškolskog uzrasta bez obzira na nacionalnost ili pripadnost nekoj od nacionalnih manjina također su definisani Zakonom i to:

Predškolska ustanova (javna ili privatna) se može osnovati ako:

- postoji dovoljan broj djece za formiranje najmanje jedne odgojne grupe;
- je osiguran dovoljan broj zaposlenika odgovarajuće stručne spreme, a u skladu sa standardima i programima predškolskog odgoja i obrazovanja; te
- je osiguran objekat, oprema i didaktička sredstva u skladu sa standardima i normativima (član 16.).

Na području ZDK registrovane su 33 predškolske ustanove, od čega je 8 javnih ustanova i 25 privatnih. Ustanove su smještene u gradskim zonama 11 općina, od postojećih 12 općina ZDK. Općina Olovo nema ni javnu, ni privatnu predškolsku ustanovu.

S ciljem povećanja obuhvata djece predškolskim odgojem i obrazovanjem Zakonom je definisan i Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja u godini pred polazak u osnovnu školu u trajanju od minimalno 150 sati, koji je besplatan za svu djecu (član 13.). Infrastruktura za realizaciju navedenog Programa osigurava se kroz postojeću infrastrukturu javnih i privatnih predškolskih ustanova, ali i škola u ruralnim područjima, kao i Općine Olovo. Uspostavljen je predškolskih ustanova u **Bosansko-podrinjskom kantonu-Goražde (BPK)** definiranom je Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju („Službene novine BPK-Goražde“ broj: 15/09 i 7/14). Predškolski odgoj i obrazovanje realizuje se u javnim i privatnim predškolskim ustanovama a predškolsku ustanovu može osnovati strano i domaće pravno i fizičko lice. Javnu predškolsku ustanovu osniva općinsko vijeće. Prije donošenja akta o osnivanju predškolske ustanove, osnivač je dužan pribaviti saglasnost Ministarstva za obrazovanje.

Da bi se osnovala, predškolska ustanova mora ispunjavati određene uslove i to:

- da postoji dovoljan broj djece za formiranje najmanje jedne odgojne grupe;
- da je osiguran dovoljan broj zaposlenika odgovarajuće stručne spreme u skladu sa Standardima i normativima predškolskog odgoja i obrazovanja;
- da je osiguran objekat, oprema i didaktička sredstva u skladu sa Standardima i normativima; te
- da postoji opravdanost osnivanja, odnosno ako postoji društvena potreba osnivanja predškolske ustanove na tom području.

Predškolska ustanova se upisuje u Registar predškolskih ustanova koji vodi Ministarstvo za obrazovanje ukoliko ispunjava uslove koji su navedeni. Provjeru uslova za upis predškolske ustanove u Registar vrši Ministarstvo za obrazovanje, na zahtjev – prijavu osnivača. Predškolska ustanova briše se iz Registra kada prestane da ispunjava uslove, propisane ovim Zakonom.

Trenutno na području BPK-a Goražde egzistiraju dvije predškolske ustanove dok su potrebe za ovakvim vidom odgoja i obrazovanja djece predškolskog uzrasta znatno veće. Prijem djece u predškolsku ustanovu vrši se tokom cijele godine.

Na području BPK-a Goražde ne postoje posebne obrazovne ustanove za djecu pripadnike nacionalnih manjina već se isti obrazuju u redovnim javnim i privatnim ustanovama.

Oblast predškolskog odgoja i obrazovanja na području **Kantona Središnja Bosna (KSB)** definira se na temelju Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanja („Službeni glasnik KSB,“ broj: 11/01 i 10/17), te Pravilnika o pedagoškim mjerilima za predškolske ustanove („Službeni glasnik KSB,“ broj: 17/04). Navedenim zakonskim propisima definirano je pitanje osnivanja predškolskih ustanova (javnih i privatnih) ali isključivo po principima poštivanja stupnja djetetova razvoja, zabrane diskriminacije te prava na jezik, poštivanja vjerskih sloboda u skladu s Ustavom BiH, Ustavom FBiH, Ustavom KSB, Europskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina i Konvenciji o pravima djeteta.

Jedan od osnovna četiri preduvjeta za osnivanje predškolske ustanove jeste osiguranje infrastrukture, odnosno objekta koji zadovoljava zdravstveno higijenske uvjete te ako su osigurani oprema i didaktička sredstva sukladno standardima i normativima.

Djelatnost osnovnog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja na području **Hercegovačko-neretvanskog kantona (HNK)** ostvaruje se kroz mrežu osnovnih i srednjih škola.

Vrstu i broj osnovnih škola na svom području utvrđuje Skupština Kantona na prijedlog Vlade u skladu s Pedagoškim standardom i normativom, te programom razvoja i koncepcijom osnovnog obrazovanja. Sve javne osnovne škole imaju upisno područje koje određuje osnivač poštujući pri tom načelo da učenik pohađa najbližu osnovnu školu. Pohađanje određene škole je obavezno osim ako učenik ne pohađa privatnu školu ili je izuzet od pohađanja škole kao što je predviđeno Zakonom.

Na osnovu plana i programa razvoja potrebaza određenom vrstom srednjoškolskog odgoja i obrazovanja općinska tijela uprave nadležna za pitanje odgoja i obrazovanja utvrđuju vrstu i broj srednjih škola na svom području i predlažu ih Ministarstvu obrazovanja. Na osnovu predloženih općinskih potreba za izvođenjem određenih vrsta programa srednjoškolskog odgoja i obrazovanja, Ministarstvo utvrđuje, donosi popis verifikovanih srednjih škola u kojima će se izvoditi utvrđeni programi za područje Kantona.

Pravilnikom o odgoju i obrazovanju djece pripadnika nacionalnih manjina („Službene Novine HNK,“ broj: 01/05), regulisano je da neovisno o broju pripadnika nacionalne manjine, kanton/zupanija obavezan je pripadnicima nacionalne manjine osigurati, ukoliko to zahtijevaju, učenje svoga jezika, književnosti, historije i kulture na jeziku manjine kojoj pripadaju, kao dodatnu nastavu. Nadležno ministarstvo poduzima aktivnosti u svrhu promovisanja kulture i jezika nacionalnih manjina, a posebno povodom obilježavanja datuma značajnih za pripadnike nacionalnih manjina.

U HNK Pedagoški standardi i normativi za predškolski odgoj regulišu značaj predškolskog odgoja.

Osnovne uslove za ustanovu koja može obavljati predškolski odgoj i obrazovanje i to: status osnivača, prostor i oprema, neophodna sredstva za rad, broj djece u grupama, broj odgajatelja i stručnih saradnika, programe rada, saradnju sa roditeljima ilokalnom zajednicom te pravna akta ustanove.

Trenutna infrastruktura predškolskih ustanovane zadovoljava potrebe za uključenje u predškolski odgoj i obrazovanje u Gradu Mostaru. Isto se kontinuirano prevazilazi otvaranjem privatnih predškolskih ustava. Dakle, u oblasti predškolskog odgoja ne postoji adekvatan broj predškolskih ustanova na osnovu gustine naseljenosti. Također usluge nisu dovoljno dostupne u ruralnim područjima niti socijalno – ugroženim porodicama.

Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi **Županije Zapadnohercegovačke (ŽZH)** uređuje predškolski odgoj i naobrazbu te skrb o djeci predškolske dobi kao dio sustava odgoja i naobrazbe te skrbi o djeci. Predškolski odgoj obuhvaća programe odgoja, naobrazbe, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi koji se ostvaruju u dječjim vrtićima sukladno navedenom Zakonu.

Županija i općine imaju pravo i obvezu odlučivati o potrebama i interesima građana na svom području za organiziranjem i ostvarivanjem programa predškolskog odgoja te radi zadovoljavanja tih potreba osnivati dječje vrtiće.

Predškolski odgoj ostvaruje se sukladno razvojnim osobinama i potrebama djece, socijalnim, kulturnim, vjerskim i drugim potrebama obitelji, te na osnovu važećih pedagoških standarda predškolskog odgoja i naobrazbe koje donosi Skupština ŽZH.

Uvjeti za početak obavljanja djelatnosti dječjeg vrtića su:

- odobren program rada;
- potreban broj odgajatelja, stručnih suradnika i ostalih zaposlenika;
- osiguran prostor i oprema za trajno obavljanje djelatnosti, sukladno standardima i normativima rada, osigurana novčana sredstva za osnivanje i početak rada dječjeg vrtića; te
- dokaz o ispunjavanju drugih uvjeta propisanih zakonom i na temelju zakona donesenim propisima.

Članom 4. (Principi predškolskog odgoja i obrazovanja), Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u **Kantonu Sarajevo** (KS) („Službeni glasnik KS,“ broj: 26/08 i 21/09), definirani su principi na kojima se zasniva predškolski odgoj i obrazovanje:

- a) humanističko – razvojni;
- b) princip profesionalne autonomnosti i stručne odgovornosti; i
- c) princip demokratičnosti.

Član 7. (Zabrana diskriminacije), kaže se da svako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti učešća u odgovarajućem odgoju i obrazovanju bez diskriminacije po bilo kojem osnovu, te da jednak pristup i jednake mogućnosti podrazumijevaju obezbjeđivanje jednakih uvjeta i prilika za sve, za početak i nastavak daljeg odgoja i obrazovanja, a članom 11. (Pravo na jezik), obezbijeđeno je da će se jezik i kultura svih konstitutivnih naroda i svake nacionalne manjine koja živi u KS poštovati i uključivati u predškolsku ustanovu u skladu sa Ustavom BiH, Konvencijom o pravima djeteta, Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina. Također, u ovom kao i u Okvirnom zakonu, roditeljima je ostavljeno pravno na izbor predškolske ustanove u kojoj će se odgajati i obrazovati njihovo dijete, kao i pravo i obaveza da preko svojih predstavnika u predškolskim ustanovama i tijelima i putem svojih asocijacija, u interesu svoje

djece, učestvuju u odlučivanju na svim nivoima o pitanjima značajnim za rad predškolske ustanove i funkcionisanje predškolskog odgoja i obrazovanja.

Predškolske ustanove funkciju odgoja i obrazovanja obavljaju u skladu sa planovima i programima usklađenim sa zajedničkom jezgrom iz člana 22. Okvirnog zakona, a u skladu sa Pedagoškim standardima i normativima za predškolski odgoj i obrazovanje („Službeni glasnik KS“, broj: 46/16) koje donosi Vlada KS.

Donošenjem ovog zakona, uvedeno je obavezno uključivanje djece u predškolsko obrazovanje u godini pred polazak u osnovnu školu. Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja i način njegove realizacije donosi ministar.

Prema članu 19. ovog zakona u KS, predškolsku ustanovu može osnovati domaće i strano pravno i fizičko lice u svim oblicima svojine uz odobrenje ministra i prethodnu saglasnost Vlade. Za osnivanje predškolske ustanove kao javne ustanove, općinsko vijeće općina sa teritorije Kantona, Gradsko vijeće Grada Sarajeva, odnosno Skupština Kantona, mora dati ocijenu da za njeno osnivanje postoji javni interes.

Za osnivanje predškolske ustanove moraju biti ispunjeni sljedeću uvjeti:

- postojanje dovoljnog broj a djece za formiranje najmanje dvije odgojne grupe;
- osiguran dovoljan broj zaposlenika odgovarajuće stručne spreme u skladu sa Standardima i normativima predškolskog odgoja i obrazovanja;
- osiguran objekat, oprema i didaktička sredstva u skladu sa Standardima i normativima; te
- postojanje opravdanosti osnivanja, odnosno ako postoji društvena potreba osnivanja predškolske ustanove na tom području, imajući u vidu postojeću mrežu predškolskih ustanova.

U školskoj 2017/18. godini u KS, predškolski odgoj i obrazovanje se odvijao u ukuono 30 predškolskih ustanova i to: jednoj javnoj predškolskoj ustanovi, 25 privatnih predškolskih ustanova, tri centra za odgoj i obrazovanje djece s posebnim potrebama i jednom domu za nezbrinutu djecu. Obavezni program se, zbog nedostatka objekata za predškolski odgoj i obrazovanje realizirao u 33 objekta osnovnih škola sa 1359 djece raspoređene u 63 odgojne grupe, te u 23 objekta predškolskih ustanova sa 1209 djece raspoređene u 48 odgojnih grupa, što je ukuono 2568 djece.

Broj djece obuhvaćene predškolskim odgojem u KS od 0 godina do polaska u školu je 7648 djece raspoređenih u 316 odgojnih grupa. U centrima za odgoj i obrazovanje djece s posebnim potrebama, predškolski odgoj je pohađalo 104 djece raspoređeno u devet odgojnih.

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju **Kantona 10** („Službeni glasnik K10“, broj: 8/09.), propisuje kriteriji za uspostavu infrastrukture, pokrivenosti teritorije, informacije o varijablama koje se uzimaju u obzir za uspostavu obrazovne infrastrukture, uključujući infrastrukturu za obrazovanje djece koja pripadaju nacionalnim manjinama, koji su u skladu sa mrežom ustanova, koju donosi općina i ministarstvo na temelju pedagoških standarda koje donosi Vlada.

Navedenim zakonskim propisima definirano je pitanje osnivanja predškolskih ustanova (javnih i privatnih) ali isključivo po principima poštivanja stupnja djetetova razvoja, zabrane

diskriminacije te prava na jezik, poštivanja vjerskih sloboda u skladu s Ustavom BiH, Ustavom FBiH, Ustavom K10, Europskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina i Konvenciji o pravima djeteta.

Jedan od osnovna četiri preduvjeta za osnivanje predškolske ustanove jeste osiguranje infrastrukture, odnosno objekta koji zadovoljava zdravstveno higijenske uvjete te ako su osigurani oprema i didaktička sredstva sukladno standardima i normativima.

U K10 nema registriranih nacionalnih manjina.

b)

Kanton Sarajevo nema posebne kriterije za tretiranje nacionalnih manjina prilikom pristupa visokom obrazovanju. Infrastruktura za realizaciju visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada na području Kantona Sarajevo osigurava se shodno finansijskim mogućnostima Budžeta Kantona Sarajevo. Također, visokoškolske ustanove iz prihoda koji ostvare obavljanjem registrovane djelatnosti vrše investiranje u potrebnu infrastrukturu.

c)

Visokoškolske ustanove osnivaju se na osnovu Zakona o visokom obrazovanju **Brčko distrikta BiH**, („Službeni glasnik BDBiH,“ broj: 30/09) i mogu se osnivati kao javne i privatne visokoškolske ustanove. Njihov razvoj utvrđuje se Programom razvoja visokog obrazovanja kojega je usvojila Skupština BD BiH. Svoju djelatnost obavljaju na osnovu akademskih sloboda i akademske autonomije, a u skladu sa Ustavom BiH, zakonom i Statutom BD BiH.

Na području **Županije Posavske** nema visokoškolskih ustanova osim dislocirane nastave studija Sveučilišta u Mostaru.

11. (21) Dopunite informacije o pružanju i organizaciji osnovnog studija i kontinuiranog stručnog usavršavanja nastavnog kadra sa:

- a) **informacijama o osnovnom osposobljavanju nastavnika i njihovom usavršavanju tokom radnog vijeka za svaki kanton,**
- b) **Republika Srpska - opišite proces pružanja i organizacije osnovnog studija i kontinuiranog stručnog usavršavanja nastavnog kadra. U kojoj mjeri su programi spremni za educiranje nastavnika o podučavanju usmjerenom na učenika i učenju zasnovanom na kompetencijama?**
- c) **kako svaki organ nadležan za obrazovanje mjeri nivo usavršavanja nastavnika za stručno obrazovanje i obuku i nivo održavanja njihovih stručnih vještina.**

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

12. (23) Navedite informacije o provedbi zajedničke jezgre nastavnih planova i programa na svim nivoima vlasti u zemlji. Kakvi su postojeći aranžmani za prelazak učenika iz nadležnosti jednog pod nadležnost drugog obrazovnog organa u Bosni i Hercegovini?

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

13. (26) Dostavite tabelu sa usporedbom između ponude i potražnje za radnom snagom. Koje su praznine utvrđene i koje su mjere i postojeći planovi obrazovnih sistema da bi se zadovoljila sadašnja i buduća potražnja. Navedite informacije o procjeni potreba za vještinama koju su izvršili obrazovni organi na nivou cijele države, uključujući saradnju u procedurama i razmjenu informacija između kantona i entiteta, kako bi se nedostatak vještina u jednom području mogao nadoknaditi iz drugog područja.

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

14. (35) Ako postoje programi za podršku organizacijama mladih u Federaciji Bosne i Hercegovine, navedite podatke o njihovoj strukturi i načinima upravljanja, jer oni nedostaju u primljenim odgovorima.

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

15. (37) Navedite informacije sa svih nivoa vlasti o službama u nadležnim ministarstvima koje su nadležne/ili je planirano da budu nadležne za praćenje različitih programa EU, uključujući podatke o broju osoblja. Navedite i informacije o postojanju revizorskih službi.

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

II. KULTURA

16. Za Federaciju Bosne i Hercegovine, navedite informacije o:

- a) (40) organima vlasti nadležnim za politiku kulture i načinu provedbe te politike
- b) (41) programima podrške u području književnog stvaralaštva i prevođenja
- c) (42) programima podrške u oblasti kulturnog naslijeđa
- d) (43) zakonskim propisima o određivanju cijena knjiga i postojanju propisa o utvrđenim cijenama
- e) (44) zakonskim propisima o prodaji i kretanju kulturnih dobara
- f) (46) zakonskim propisima o ustupanju prava (ekskluzivnih ili ostalih) korištenja aspekata kulturnog naslijeđa (npr. digitalizacija umjetničkih zbirki)
- g) (48) poduzetim mjerama u pogledu primjene Konvencije UNESCO-a o zaštiti i unapređenju raznolikosti kulturnih izraza iz 2005. godine
- h) (50) učešću Federacije Bosne i Hercegovine u strukturama koje su uspostavljene na osnovu Otvorene metode koordinacije

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

III. SPORT

17. (53) Opišite organizaciju sporta u Federaciji Bosne i Hercegovine, uključujući nadležne organe i ulogu sporta u društvenom (zdravlje, obrazovanje i socijalna inkluzija) i ekonomskom smislu.

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

18. (55) Navedite informacije o proceduri za dobivanje javnih sredstava (Republika Srpska, Federacija Bosne i Hercegovine, Brčko distrikt i Unsko-sanski, Posavski i Tuzlanski kanton i Kanton 10), jer te informacije nedostaju. Srednjobosanski kanton – navedite informacije o subvencijama koje javne ustanove nude sportskim savezima i postupku subvencioniranja, jer ti podaci nedostaju.

Nismo u mogućnosti u ovom trenutku dostaviti odgovor na ovo pitanje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija.

19. (56) Kanton Sarajevo i Zapadnohercegovački kanton – navedite informacije o položaju sporta u sistemu obrazovanja (npr. broj časova tjelesnog odgoja), jer ti podaci nedostaju.

Športu sustavu obrazovanja **Županije Zapadnohercegovačke** provodi se na satu tjelesne i zdravstvene kulture kroz propisane nastavne planove i programe koje je propisalo Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽZH. U svakoj osnovnoj kao i u srednjoj školi djeluju športske sekcije koje su kasnije temelj za formiranje športskih klubova. Broj sati tjelesne i zdravstvene kulture kroz razrede: prvi razred devetogodišnjeg obrazovanja zastupljeno je s dva školska sata tjedno. Od drugog do petog razreda zastupljeno je s tri sata tjedno a od petog do devetog razreda devetogodišnjeg obrazovanja zastupljeno je s dva školska sata tjedno. U srednjoj školi tjelesna i zdravstvena kultura zastupljena je s dva sata tjedno.

U **Kantonu Sarajevo** u programima za predškolski odgoj realizuju se planirani sadržaji koji se odnose na tjelesni i zdravstveni odgoj sa djecom koja pohađaju predškolske ustanove (vrtiće). Za djecu koja ne pohađaju predškolske ustanove definisan je sadržaj obaveznog programa koji se realizuje u godini koja prethodi polasku djeteta u prvi razred osnovne škole. U tom obaveznom programu propisani su i sadržaji tjelesnog i zdravstvenog odgoja koji se realizuju kroz razne društvene dječije igre.

Nastavnim planom i programom za osnovno i srednjoškolsko obrazovanje definisan je nastavni predmet Tjelesni i zdravstveni odgoj, a u gimnazijama nastavni predmet Sport, sa po dva (2) časa sedmično u kojem se realiziraju sadržaji zdravstvene i tjelesne aktivnosti, a u kojima dominiraju kako individualni tako i ekipni sportovi. Nastava se uglavnom realizira dva puta po jedan čas sedmično u namjenski izrađenim prostorima, fiskulturnim (sportskim) dvoranama, a povremeno i na otvorenim uređenim površinama (igralištima). Mali broj škola koje nemaju, po dimenzijama, adekvatne sportske dvorane nastavu tjelesnog i zdravstvenog odgoja izvode u iznajmljenim dvoranama koje se nalaze u bližem okruženju.

U KS postoji gimnazija sa izbornim područjem sportska gimnazija u kojoj je nastava tjelesnog odgoja i sporta dominantna u odnosu na druge oblasti.

Pored redovne nastave u svim osnovnim i srednjim školama KS realiziraju se vannastavne aktivnosti tako što se formiraju sportske sekcije ili klubovi u zavisnosti od uslova, interesa i uzrasta učenika. U ovakvim sekcijama i klubovima detaljnije i temeljitije se radi na promociji, razvoju i unapređivanju sportskih vještina određenih sportova za koje se učenici opredijele. Tokom školske godine organiziraju se turniri, školska i međuškolska takmičenja koja se upriliče za obilježavanje Dana škole ili nekih drugih značajnih datuma.

Pored navedenog, nastava tjelesnog i zdravstvenog odgoja se izvodi i realizacijom takozvane Projekta nastave u organizaciji škole ili ministarstva. U KS se organizuje i realizuje škola plivanja i škola skijanja koje traju po pet dana za sve škole i učenike određenog uzrasta. Organizacijom i realizacijom višednevne škole u prirodi i jednodnevnih izleta u prirodu, također se realiziraju programski sadržaji tjelesnog i zdravstvenog odgoja i sporta.

Učenicima osnovnih i srednjih škola koji su uključeni u sportske klubove i aktivno se bave sportom, Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službeni glasnik KS“, broj: 23/17 i 33 /17) i Zakonom o srednjem obrazovanju („Službeni glasnik KS“, broj: 23/17) omogućen je status perspektivnog učenika ako su proglašeni perspektivnim sportistima, odnosno specijalni status (u srednjoj školi) koji su proglašeni perspektivnim i vrhunskim sportistima.